

YAZININ AMACINDA AYKIRI BİR ÜSLUP: ASEMİK YAZI*

Deniz ERTEN**

Dr. Öğr. Üyesi Mehtap UYGUNGÖZ***

ÖZET

Yazı, tarih boyunca çeşitli kültürlerden geçerek gelişmiş ve günümüzde kullanılan hallerine kavuşmuştur. Bunların bazıları görsel imgelerden oluşurken, bazıları da belli bir alfabeyle dayalı harf ve/veya benzeri imgeler sistemi ile çözümlenmiştir. Harfler, sadece bilginin görselleştirilerek okutulmasının ötesinde resimsel biçimler haline de getirilmiştir.

Tarihteki bu yolculuğunda yazı, kimi zaman sesin harf görünümünden sıyrılarak sanatçılara ilham kaynağı olmuş, kimi zamansa kendi doğasına aykırı olarak okunamayan boyutta deneysellik ve özgünlük içeren şekillere dönüşmüştür. Asemik yazı, anlamsızlıktan öte, işaretin yokluğunu vurgulayan bir tür 'açık' anlamlı yazıyı ifade eder. Gizlediği özellik, yapım aşamasında olan ama içerdiği anlamı asla çözülemeyen bir dilmiş gibi görünen saf estetik formlar ile ortaya çıkmaktadır. Asemik yazı ile yazı normunun dışına çıkan sanatçı, konuşulan dil ve kullanılan alfabe fark etmeksizin, her izleyiciye ulaşabildiği eserler üretebilmektedir. Bu sayede sağlanan kültürlerarası akışkanlık ile Asemik yazı küresel olarak yaygınlaşmaya devam etmektedir.

Bu araştırma kapsamında Asemik yazının tarihçesi, geçirdiği evrim, amacı ve temelleri ele alınmakta, modern sanat akımlarındaki tipografik yaklaşımlar çerçevesindeki Asemik yazı anlatımları sorgulanmaktadır. Asemik yazı türünde eserler üreten çağdaş sanatçılardan da örnekler verilerek, bu sanat anlayışına dikkat çekilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Asemik yazı, Asemik kaligrafi, Soyut kaligrafi, Sözsüz yazı.

Geliş Tarihi: 26.10.2022

Kabul Tarihi: 19.04.2023

Makale Türü: Derleme Makalesi

*Çalışma, Yazının Amacında Aykırı Bir Sıçrama: Asemik Yazı isimli yüksek lisans tezinden faydalanılıp, eklemeler yapılarak üretilmiştir.

**Anadolu Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Grafik Anasanat Dalı, denizatasu@gmail.com, ORCID 0000-0001-7834-3239

***Anadolu Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Grafik Sanatlar Bölümü, muyungoz@anadolu.edu.tr, ORCID 0000-0003-0716-6372

A STYLE AGAINST THE FUNCTION OF WRITING: ASEMIC WRITING *

Deniz ERTEN**

Asst. Prof. Dr. Mehtap UYGUNGÖZ***

ABSTRACT

Throughout history, writing has developed through various cultures and has reached its forms used today. While some of these are composed of visual images, others are analyzed with a system of letters and/or similar images based on a certain alphabet. Letters have become pictorial forms beyond the visualization of information. In its journey through history, writing has sometimes become a source of inspiration for artists by losing its status as a pictorial representation of sounds, sometimes it has been transformed into shapes that contain experimentation and originality in an unreadable dimension contrary to its own nature. Asemic writing refers to an 'open' meaning that emphasizes the absence of a sign, rather than meaninglessness. The feature that it hides is revealed by pure aesthetic forms that look like a language that is under construction but the meaning it contains can never be solved. The artist who explores beyond the norms of writing with Asemic writing can produce artworks that can reach out every audience, regardless of language and alphabet. Within the scope of the research, the history, evolution, purpose and foundations of Asemic writing are discussed, and Asemic writing expressions within the framework of typographic approaches in modern art movements are questioned. By giving examples of contemporary artists who produce works in the Asemic writing genre, attention is drawn to this understanding of art.

Keywords: Asemic writing, Asemic calligraphy, Abstract calligraphy, Wordless writing.

Received Date: 26.10.2022

Accepted Date: 19.04.2023

Article Types: Review Article

*This study was produced within the scope of the master's thesis named "A Leap Against the Function of Writing: Asemic Writing" with some additions.

**Anadolu University, Post Graduate School of Fine Arts, Department of Graphic Arts, denizatasu@gmail.com, ORCID 0000-0001-7834-3239

***Anadolu University, Faculty of Fine Arts, Department of Graphic Arts, muyungoz@anadolu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-0716-6372

1. GİRİŞ

Yazı tarihlerin, kültürlerin, deneyimlerin, bilgilerin, düşünce ve duyguların, gelecek nesillere aktarılabilmesini sağlayan bir icattır ve tüm bunların çağlar boyunca saklanması keskinleştirilen en somut iletişim aracıdır. Yazmak ise toplumsal hafızayı arttıran, toplumların ilerlemelerini kaydeden ve koruyan bir eylemdir. Yazının icadı ise bilinen tarihin başlangıcı olarak kabul edilir. Doğası gereği sosyal bir varlık olan insan, henüz yazının icat edilmediği dönemlerde iletişim kurmak, yaşanmışlıkları-bilgileri paylaşmak, nesilden nesile aktarmak adına, bilgi birikimlerini mağara duvarlarına, çeşitli göstergeler ve resimsel öğeler gibi yöntemlerle kaydetmiştir. Yazma, insanların şehir devletleri ve imparatorlukları kurmasıyla doğan kentleşmeyle birlikte zorunlu bir ihtiyaç haline gelmiş ve sosyal örgütlenme biçimini oluşturan bir teknolojiye dönüşmüştür.

2. YAZININ AMACI VE FARKLI KÜLTÜRLERDEKİ YOLCULUĞU

İnsanlık, yazının geçen zamanın unutturduğu anı kaydetme isteğinden ve gerekliliğinden doğduğunu kabul ederken, bu bağlamda en anlamlı buluş olduğunu da savunmaktadır. Tarihin ilerleyen dönemlerinde yazı, insanın ihtiyaçları ve gelişimiyle paralel olarak evrimleşmiş, günümüzdeki hallerine ulaşmıştır. Anlatılmak istenen nesnenin basit bir çizimi ile oluşturulan piktografik el yazıları, bilinen en eski sistematik yazı türüdür (Cleminson vd., 2006: 7) (Görsel 1). Ardından, önce kavram ve anlamların biçimselleştirilmesiyle oluşturulan ideogramlara, son olarak da konuşurken çıkan sesi temsil eden sembollere, yani fonogramlara evrilmiştir (Becer, 2015: 197).

Bilinen ilk yazının Sümerler tarafından Mezopotamya'da İÖ.3000'de icat edildiği kabul edilmektedir (Acar, 2013: 107). Mezopotamya uygarlığının yayıldığı coğrafyada, hece sisteminde



Görsel 1. İÖ 4000 Yılından Kalma Piktografik El Yazması, Çin (Cleminson vd., 2006: 267). D 300 gr bristol kağıdı.

olan çivi yazısı kil tabletlere kazınmıştır ve ilk yazı sistemi olarak tarihe geçmiştir (Görsel 2). Yazının tarihi bir bütün olarak ele alındığında, Mezopotamya'da Sümerlerin çivi yazısından başlayarak Mısır hiyerogliflerine, İslam kaligrafisinde Hat Sanatı'ndan, Ortaçağın kaligrafi ve el yazması çalışmalarına ve Çin'in düşünce yazılarına kadar uzanan bir serüven yaşamıştır (Jean, 2001: 225).



Görsel 2. İÖ 4000, Uruk Tableti, Mezopotamya, Irak Müzesi, Bağdat (Jean, 2012: 13).

Mezopotamya bölgesinde yaygınlaşan çivi yazısının yanı sıra, dünyanın çeşitli bölgelerindeki kültürlerde de birbirinden farklı

yazılar icat edilip kullanılmıştır. Mısır kültüründe kullanılan bir yazı türü olan hiyeroglif sisteminin de Mezopotamya medeniyetinden öğrenildiği düşünülmektedir. Fakat iki yazı türü arasında bulunan farklılıklar, Mısır Uygarlığının, hazır sistemi doğrudan kullanmak yerine kendi stillerini geliştirdiğini göstermektedir (Sivas, 2016: 57). Çivi yazısı gibi, hiyeroglifler de piktogram temelli yazı türleridir (Görsel 3) (Ambrose ve Harris, 2012: 12). Günümüzde kullanılan Avrupa ve Orta Doğu Alfabelerinin atası olarak tanımlanan Fenike Alfabesi ise (Görsel 4) hiyerogliflerden evrilmiştir (Cleminson vd., 2006: 8).



Görsel 3. VI. Ramses'in mezarı, Ölüler Kitabı'nın Hiyeroglifli metni, Tebai, Karnak (Jean, 2012: 27).



Görsel 4. Fenike Alfabesi (Faulmann, 2001: 38).

Fenikelilerin ticari işler sırasında yazılması gereken bilgi ve dökümanların hızla yazıya aktarılabilmesi amacı ile hiyeroglifleri yazı göstergelerine dönüştürdükleri görülmektedir. Bu sayede yazmak, diğer kültürler için de daha kolay ve erişilebilir hale gelmiştir. Tamamıyla sessiz harfler ile oluşturulan Fenike Alfabesi, içerisine eklenen sesli harfler ile Latin Alfabelerinin kaynağı olan Yunan Alfabetinin ve Arami dillerinin alfabelerinin oluşturulmasına temel hazırlamıştır (Barthes, 2007: 29). Bu yazıların İÖ.700-600 yıllarında yaygınlaşması ile çivi yazısının kullanımı son bulmaktadır (Ambrose ve Harris, 2012: 11).

Diğer kültürlere ithal edilen ilk yazı sistemleri, zamanla bu kültürlerin yazı dillerine evrilmiş, böylece Yunanca, Latince, İbranice, Arapça gibi dillerle Avrupa yazısının alt yapısını oluşturan alfabelerin bulunmasına hizmet etmiştir.

3. ASEMİK YAZI VE FARKLI KÜLTÜRLERDEN ERKEN DÖNEM ÖRNEKLERİ

Yazı, bilginin olduğu gibi aktarılabilmesi ve depolanabilmesi temellerinden doğmuş bir amaca sahip olsa da tarihte, okunurluğun gözetilmediği, yazınsallaştırılmış bir üslup olarak da değer bulmaktadır. Günümüzde ise Asemik yazı adıyla soyut sanat ile ilişkilendirilen küresel bir sanat biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır (http 1). Asemik yazı için bir yandan açık anlamlı yazı türü tanımlaması yapılırken, diğer yandan da harf ya da kelimelerden oluşmadığı için, sadece yazıyı andıran formlar olarak değerlendirilmektedir. Yazının evrim sürecine bakıldığında, İS 7. yüzyıldan itibaren tarihin çeşitli dönemleriyle ilişkilendirilebildiği için ilk ortaya çıkış tarihi tam olarak netleştirilememektedir. Ancak, 1997 yılında, görsel şairler Tim Gaze ve Jim Leftwich, *Asemic* kelimesini ilk olarak yarı kaligrafik yazı hareketlerini adlandırmak için kullanmışlardır. Yazarlar, bu yazma biçimleri ile metinsel asemiyi araştırmıştır. Asemik yazı akımının öncülerinden



Görsel 5. Tim Gaze, "Information" kitapçığından bir sayfa, 2009 (http 3).

olan Gaze (2013: 5), "okunaksız" sıfatı yerine, "asemik" teriminin kendisini bir sıfat olarak kullanmayı tercih etmektedir. Gaze, Asemik yazı eserlerinde, çizgi ve lekelerden oluşan formları ya da harf yapılarını deforme ederek yüzeye aktarma yöntemini kullanmaktadır. Bununla birlikte, sanatçı ve şair Niko Vassilakis'in "Asemik Yazının Öncüsü Tim Gaze ile Bir Röportaj" başlıklı, yazısında Gaze, kendi çalışmaları ile ilgili şu tanımları yapmaktadır:

"Gözde bir yalpalama, harf fikri, arızalı bir dil, kusur şeritleri, değiştirilmiş ve dönüştürülmüş alfabe, semboji kaynaklı rastlantı, uluslararası görünümler, aksaklık odaklı mantık, parçalanma, çağrışımsal leke, görsel şaşırtma, sabote edilmiş metin, bozuk ve yanlış yazılmış, çarpıtılmış işaretler." ... "okunamayan manifestolar", "ilahi karalamalar", "dini karalamalar", "işaretlerden türetilen işaretler", "çıplak anlam", "şablonlar", "grafik bombalar", "gelecekteki dil olayı", "dönüştürülmüş işaret", "zorunlu karalama" ve "teşhis edilemez bir kaligrafi"... (http 2)

Akımın bir diğer öncüsü Michael Jacobson'un ise içeriği tamamen Asemik yazıdan oluşan ve piktografik üsluba yer verdiği kitapları mevcuttur. Görsel 5 ve 6'da Gaze ve Jacobson'dan birer Asemik örnek gösterilmektedir.

Asemik yazı, okuyucunun doldurması ve yorumlaması için bırakılan bir anlam boşluğunu ortaya çıkartır. Onun kendisine soyut sanat gelenekleri arasında ayırdığı yer,



Görsel 6. Michael Jacobson, "Action Figures" kitabından bir sayfa, 2009 (http 4).

Asemik yazarın jestsel kısıtlamayı kullanması ve yazının, çizgilerin ve sembollerin, fiziksel özelliklerinden yararlanılması ilkesi ile vücut bulur. Yani Asemik yazı, metin ve görüntüyü bir bütünlük içinde kaynaştıran ve sonra onu keyfi öznel yorumlara özgür bırakan melez bir sanat biçimidir. Asemik terimi Yunanca, işaretin yokluğunu ifade eden "asemos" (Asemik) (http 5) kelimesinden türetilmiştir ve Asemik yazı, dil işaretlerini hatırlatan biçimlerin grafik temsiline bağlı deneyimler önerirken sözdizimi ve fonetik yapıların yokluğundan dolayı anlamı asla çözülemeyen, gelişmekte olan bir dili ima eden saf estetik formlarla oluşturulur. Bu nedenle, terimin etimolojisine odaklanmak yerine, göstergenin ve anlamının kodunu çözmenin imkansızlığına yol açan derin kavramına odaklanmak önemlidir.

Asemik yazıdaki ucu açıklık, kişinin elinde tuttuğu nesneye yüklediği değer olarak bir anlam ifade edebileceği gibi, kişinin an içerisinde hissettiği anlamlılığı nesneye yüklemesiyle de yorumlanabilir. Dolayısıyla yazı, okunduğunda bir anlam ifade edecek biçimde tasarlanabileceği gibi, içerisinde bulunulan anın getirdiği hislerin, kelimelerle anlatılamayacak boyuta geçerek anlam içermeyen metinler oluşturabilmesiyle de mümkündür. Bu anlayışta ortaya çıkan eserler, Asemik bir metnin nasıl tercüme edileceğine karar vermeyi okuyucuya bırakırken, aynı zamanda okuyucuyu çalışmanın doğal yollardan ortak yaratıcısı kabul eder. Adeta resim

sanatı ve soyut resim sanatı arasındaki görsel/ anlamsal benzerlik/farklılık gibi, okunabilir yazı, tanımlanabilir görüntüyle eşdeğer düşünülürse, Asemik yazı da soyut görüntüyle denk tutulabilir (Güngör, 2016: 21). Buna karşılık Asemik yazı, anlamsız yazı demek değildir; yani Asemik yazı çokanlamlı olabilir, birbirinden değişik sonsuz anlamlara sahip olabilir, hiç bir anlama sahip olmayabilir veya anlamı zamanla gelişebilir. Açık anlamlı yazı tanımlamasında anlatılmak istenen, anlam aktarılırken belirli işaretlerden yoksun fakat görsel-düşünsel olarak özgür bırakılma durumudur. Okuryazarlığın geleneksel biçimlerinden kopmayı gerektiren bir yazma bilincini talep eden anlayış, herkesçe bilinen harf ya da sembollerin kullanılmadığı, izleyicinin görüşüne bırakılan bir anlam düzeneğinin cevabını verirken, soyut bir sanat eserinden anlam çıkarma yöntemine de benzetilebilir. Geleneksel bakışı reddeden bu yenilikçi yazma biçiminin anahtarı, "okunamaz" olmasına rağmen, yine de okuyucunun gözünde güçlü ve çekici bir görüntü oluştururken okuma hissi uyandırmasındadır.

Çeşitli Asemik yazıların biçimleri, bazen piktogramları veya ideogramları çağrıştırırken, bazen de yazıya benzeyen, ancak okunabilen kelimelerden kaçınan, soyut dışavurumcu bir karalama olarak da uygulanabilir. Zaman zaman geleneksel yazı uygulamalarının bir anlayışı veya gölgesi olarak da varlık bulur; çerçevelenmiş alanı içerisinde, okuyucuyu okuma ve bakma arasında bir durumda gezdirmeye çalışır. Bunu yaparken sözlü anlam barındırmayan metinsel kurgular meydana getirir. Yine de daima bu türün temel çıkış formu harftir-yazıdır. Genellikle kaligrafik formlardan esinlenerek yazı sistemleri bilgisini kullanır ve estetik sezgi yoluyla izleyicisinin duyularına seslenir. Gerçek Asemik yazı yaratıcısı, kendi yazdığını okuyamadığında başarıya ulaşmaktadır.

Asemik yazının gelişiminde Doğu geleneklerinin

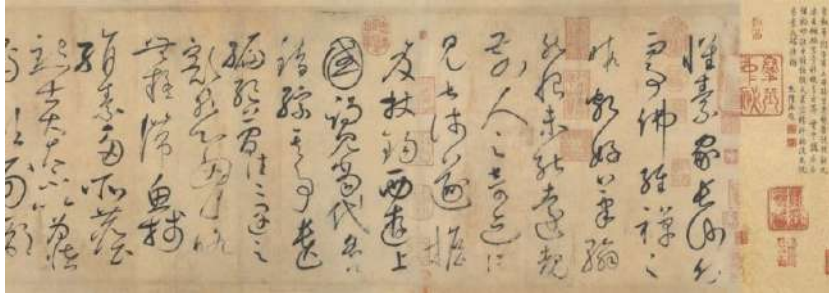
etkisi de oldukça büyüktür. Tarih boyunca karşılaşılan açık anlamlı yazılar, İslam kültüründe Meşk etmek olarak adlandırılan alıştırma yönteminde görülmektedir (Alparslan, 1999: 203). Hat sanatında Hattat, sabit bir düşüncüyü iletmek için sadece kelimeler yazmaz; kalemi veya fırçayı tüm vücudun ve ruhun bir uzantısı olarak kullanır. Bu noktada yazılan yazı, fiziksel olduğu kadar ruhani bir ifade de barındırır. Ruh, birleşik bir jestle hareket etmesi gereken bedene haber verirken, hem beden hem de ruhun enerjisini kola, ele, kaleme ve son olarak da işarete aktarır. Rastgele yazılmış bu kaligrafi örnekleri ile (Görsel 7) Asemik yazı ile aralarında bir analogi kurulabilir.



Görsel 7. Taluk Karalama, 16 cm x 26 cm, 18. Yüzyıl, Özel Koleksiyon, İstanbul (Edgü, 2000).

Uzak Doğu kültürüne bakıldığında ise 5. Yüzyıla kadar sanatçıların zanaatkar, kaligrafların ise gerçek sanatçı kabul edildiği Çin kaligrafisinde temel ölçüt, imgelerin kendi içindeki dengeli düzeni ve aralarındaki boşlukların dengesinde aranmaktadır. Aynı zamanda Çince, temel amacı iletişim olmak dışında, bağımsız bir görsel sanat dalı olarak tanımlanabilecek bir dildir (Li, 2009: 16).

Asemik yazı terimi, ilk olarak 1997 yılında ortaya çıkmış olsa da bugün devam eden Asemik hareketin tarihi, iki Çinli hattattın, yazının okutma amacına aykırı formlardan



Görsel 8. Huai Su "Autobiography" Elyazması, Kağıt üzerine mürekkep, M.S. 777, 28.3 x 775 cm, National Palace Museum, Taipei (http 6).

oluşan eserlerine dayanmaktadır. Ruhunun derinliklerindeki hisleri soyut dışa vurum olarak kağıda aktaran Çinli kaligraf "Crazy" Zhang Xu, enerjik yapılı, serbest soyut kaligrafisi türünde bir el yazısı geliştirmiştir. Sarhoşken yazdığı bu el yazmalarını çoğunlukla kendisi dahi okuyamamaktadır. Zhang Xu'ya eşdeğer bir örnek olarak "Mad Monk" Huai Su'nun da kendi Asemik el yazısını geliştirdiği görülmektedir (Gaze ve Jacobson, 2013: 5) (Görsel 8).

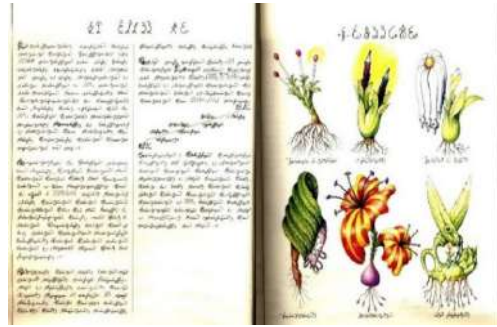
Asemik yazının tarihteki en önemli örneklerinden biri 16. yüzyılda yazıldığı düşünülen ve hayali bir dille yazılmış yazılar ile gerçeküstü illüstrasyonlar içeren, Voynich el-yazması botanik kitabıdır (Güngör, 2016: 21) (Görsel 9).



Görsel 9. Voynich Elyazmaları, 16.YY. Yale Üniversitesi Kütüphanesi (http 7).

Yakın tarihe bakıldığında da benzer bir örneğe rastlamak mümkündür. 1976-1978 yıllarında Luigi Serafini'nin yazdığı Codex

Seraphinianus'un da (Görsel 10), yine hayali bir dille yazıldığı ve sürreal illüstrasyonlarla resimlendirildiği görülmektedir. Sanatçı, kitabın dil bakımından yoksun olduğunu kendisi de belirtirken (Stanley, 2010'dan aktaran Alsobrook, 2017:7) amacının, okuyucuyu henüz dilin kalıplarını ve sembollerini bilmediği okul öncesi çocukluğuna götürerek hayal gücünün sınırlarının bulunmadığı bu dönemlerdeki şaşkınlık ve büyülenmişlik hislerini yeniden duyandırmak olduğunu vurgulamaktadır.



Görsel 10. Luigi Serafini, Codex Seraphinianus 1976-1978 (Stanley, 2010).

4. MODERN SANAT AKIMLARINDA ASEMIK YAZI ESİNTİLERİ

Modern sanat akımlarına bakıldığında, sanayi devriminin getirdiği dinamizmin de etkileriyle, genel olarak düzene karşı bir baş kaldırı görülmektedir. Bu başkaldırı metinsel içerikli öğelerde de kendini belli etmektedir. Dadaizm, Kübizm, Konstrüktivizm, Sürrealizm, Fütürizm

ve Letrizm akımları ele alındığında, sistematik yazı formlarından ziyade, düzensiz, kalıp dışı ve okunması mümkün olmayan deneysel yazı formları kullanımına rastlanmaktadır. Bu akımların bazıları harf yapısını bozmadan anlamsızlığa ulaşırken, bir kısmı ise harfin kendi yapısını da bozarak tamamen özgür ve uç noktalara varmış, deneyselğin de boyut atlamasına olanak tanımıştır.

Geleneksel sanata karşı devrimci bir hareket olarak ortaya çıkan Fütürizm, akımının öncüsü ve Fütürist Manifesto'nun yazarı Filippo Marinetti, dönemin şartlarında patlamaya tanıklık ederken, dilbilgisinin kalıplaşmış mahkumiyetinden sıyrılıp, kelimeleri savurarak kağıda aktardığı bir üslup ile tanımlanmaktadır (Meggs ve Purvis, 2011: 259-261).

Fütürist Manifesto, modernizmin getirdiği mekanikleşme, gürültü ve hızın sanata aktarımını olumlamakta ve "Özgür Tipografi" olarak adlandırılan, kendine has ve dinamik yapıları görsel öğelerle desteklenmektedir (Becer, 2015: 101-102). Görsel 11'de verilen örnek afiş bu bakış açısını yansıtmaktadır.



Görsel 11. F.T. Marinetti, Fütürist "Özgür Sözcükler" 1919 (Becer, 2007: 61).

Fütürizm'i takip eden yıllarda ise yine geleneksel sanata aykırı yapısıyla tamamen özgürlük arayışı içerisinde ortaya çıkan Dadaizm akımının kurucusu olan Tristan

Tzara'nın görüşü de 'yeni bir gerçeklik' olarak tanımlanmakta ve rastlantısallık ile absürtlük temellerini baz almaktadır (Little, 2008: 110-111). Tzara'ya göre Dada, "bir protestodur; yıkıcı bir eylemdir; mantığın yerle bir edilmesidir; belleğin, arkeolojinin, geleceğin yıkımıdır. Dada, özgürlüktür. Çarpışan renklerin, zıtların birliğinin, grotesk şeylerin, tutarsızlıkların ifadesi; kısacası yaşamın kendisidir..." (Antmen, 2008: 122). Dada akımında, deneysellikte rastgele oluşturulmuş tipografik öğeler bir araya getirilirken, o zamana kadar savunulan kalıpların dışına çıkmayı hedefleyen eserler görülmektedir (Görsel 12-13). Bu sayede Fütürizm'in tipografik anlayışını bir adım ileriye taşıyarak görüntü gramerinin imkanlarını da genişletmeye çalışır (Becer, 2007: 85).



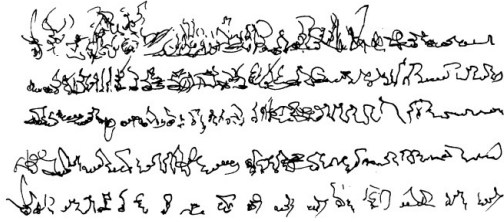
Görsel 12. Theo van Doesburg ve Kurt Schwitters, "Kleine Dada Soirée" Poster tasarımı, 1922 (Meggs and Purvis, 2011: 316).



Görsel 13. Tristan Tzara, Tipografik şiir, 1916 (Becer, 2007: 89).



Görsel 14. Man Ray "Paris, mai 1924" (http 8).



Görsel 15. Henri Michaux "Anlatı", 1927 (http 9).

Okunmak için yazılmayan ve anlamsal bir içeriği doğrudan işaret etmeyen, okumanın atlanmasını amaçlayan Asemik yazı, sanatçının kendi diliyle iletişim kurmaya çalışmaktadır. Bu anlayışı benimseyen sanatçılardan Man Ray da 1920'lerde, Dada Hareketinden etkilenerek, tamamen tirelerden oluşan *Paris, Mai 1924* (Görsel 14) adlı şiirinde, sözsüz bir yazı çalışması yapmıştır. Ardından Henri Michaux, yine aynı yıllarda, Asya kaligrafisi ve Sürrealizm gibi sanatlardan etkilenerek, *Alfabe* (1925) ve *Anlatı* (1927) (Görsel 15) isimleriyle, "iç hareketler" olarak tanımladığı sözsüz kaligrafik çalışmalarında Sürrealizm modellerini deneyerek, Asemik yazının mihenk taşlarından biri olmuştur.

Köklerini Dada akımına dayandıran Letrim'de ise eserler, sözlü-görsel şiir olarak tanımlanmaktadır. Letrizm (Harfçilik) (http 10) kurallı yazın sistemine aykırı bir edebiyat akımıdır (http 11) ve Asemik yazıda olduğu gibi, duyguyu yazarken görselleştirmektedir. Bunu yaparken tanımlanmış sembollere ihtiyaç duymayarak; harfe indirgenmiş soyut görsel

biçimler kullanmakta ve izleyicinin yorumuna açık bir sözlü-görsel şiir oluşturmaktadır. Görsel 16'da bu şiir türünün Isidore Isou tarafından hazırlanmış bir örneği görülmektedir. Asemik yazıya gidilen yolda Letrism akımı, yazının temel ögesi olan harf ile uğraştığından önemli bir rol oynamaktadır; çünkü bu dönemde Asemik yazı akımına örnek oluşturabilecek nitelikteki ilk eserlere rastlanmaktadır.



Görsel 16. Isidore Isou, Asemik yazı çalışması (Gaze, Jacobson, 2013: 95).

5. GÜNÜMÜZ ASEMİK YAZI SANATÇILARINDAN ÖRNEKLER

Asemik yazı çalışmaları yapan sanatçılar, genellikle çeşitli birçok alan üzerinde uzmanlaşmış ve farklı disiplinleri sanatları ile buluşturan kişilerdir. Bu bölümde kaligrafinin alt başlığında ele alınan Asemik yazı üzerine çalışan sanatçılar örneklendirilmektedir.

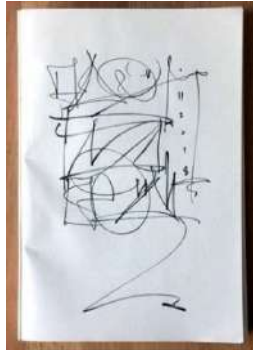
Greg Papagrighoriou: Atina doğumlu grafik sanatçısı Greg Papagrighoriou'nun çalışmalarının büyük bir kısmında Asemik yazıyı benimsediği görülmektedir. Sanatçı, Asemik yazı olarak imzaladığı ve isimlendirdiği eserlerinde, deneysel yazı formlarını, çeşitli malzemelerle farklı yüzeylere aktarırken, kimi zaman belirli düzen ve dizgide eserler üretmekte, kimi zaman da aykırılığa işaret eden, düzensiz çalışmalar yapmaktadır (http 12) (Görsel 17, 18).



Görsel 17. Greg Papagrigoriou, "Writing experiments 2", 21cm x 14cm, 2013 (<http> 13).



Görsel 20. Tom Kemp, Porselen Vazo üzeri Asemik yazı (<http> 17).



Görsel 18. Greg Papagrigoriou, Eskiz defterinden bir Asemik yazı çalışması, 2018, kişisel arşiv (<http> 14).

Tom Kemp: Kendi kendini yetiştirmiş olan İngiliz seramik sanatçısı, Yazının evrenselliğini, modern bir yaklaşım olan Asemik yazı ile seramik kaplar üzerinde ve seramik formlarda kullanan, çağdaş sanatçılardandır (<http> 15) (Görsel 19, 20).



Görsel 19. Tom Kemp, Çaydanlık üzeri Asemik yazı çalışması (<http> 16).

Kerri Pullo: ABD Chicago doğumlu sanatçı, dokuları ve renkleri birleştirerek ürettiği ritmik sembollere duygularını aktarırken, eserlerine kendi zihninin enerjisini işlediğini ve izleyicide de benzer duyguların canlanmasını sağlamaya çalıştığını vurgulamaktadır. Kaygan fotoğraf kâğıdını matlaştırdıktan sonra, eski kitaplardan yırttığı kâğıtları üzerine yapıştırarak, fırçalar, kalemler, renkli boyalar ve çeşitli mürekkepler kullanarak kendine özgü bir çalışma üslubu yaratmıştır. Çalışırken hip hop müzik eşliğinde, herhangi bir planlama sürecine girmeden tamamen içgüdüleri ve dürtüleri ile çizimler yaptığını söylemektedir (<http> 18) (Görsel 21).



Görsel 21. Kerri Pullo, "İsimsiz" Asemik kaligrafisi, 2017 (<http> 19).



Görsel 22. Wang Dongling, "Li Bai-Her Envious Beauty", 180cmx288 cm, Özel kağıt üzerine mürekkep, 2015 (<http> 22).

Wang Dongling: Asemik yazı alanında sıradışı yenilikler sunmayı hedefleyen Çinli sanatçı Wang Dongling, yeni yazı biçimleri keşfederek oluşturduğu formları sistemleştirmek istemekte, ve bunların yeni bir iletişim yöntemi yaratabileceğine inanmaktadır. Eserlerinde, geleneksel ve okunaklı Çin kaligrafisi metinleri yasmak yerine izleyicinin duygularına dokunan estetik formlar oluşturmaya ilgilidir (Görsel 22). Dongling'in eserleri İngiliz Müzesi, New York Metropolitan müzesi de dahil olmak üzere dünyadaki birçok kurumda sergilenmektedir (<http> 20, <http> 21).

Cecil Touchon: ABD'nin Teksas eyaletinde doğan Touchon, eserlerin üzerinde çalışırken söz ile ifade edemediği kelimeleri meditatif bir konsantrasyon ile, harf içermeyen işaretleme sistemlerine dönüştürmektedir. Çizimlerinde konuşulması zor, hatta kelimelerle anlatılamayacak konuları ele alma fırsatı bulabilmektedir. Sanatçı, kendi iç dünyasının ve düşüncelerinin aktarımını *dilin sızdırması* olarak görmekte, fakat Asemik yazı sayesinde ifadenin tam bir konsantrasyon sonucu yüzeye yansımaları nedeniyle daha bilinçli bir aktarım olduğunu düşünmektedir (<http> 23).



Görsel 23. Cecil Touchon, Asemik Kaligrafisi, Eski defteri üzerine fırça ve mürekkeple çizim (<http>24).

SONUÇ

Güncel duruma bakıldığında Asemik yazı terimi, kitap ve araştırmalarda yeni yeni yer almaya başlasa da geçmişten günümüze tarihteki birçok sanat akımında temellerinin atıldığı görülmektedir ancak her yazıya benzeyen, fakat okunamayan form Asemik yazı değildir. Asemik yazıya benzeyen her çizim, sanatsal içerik olarak nitelendirilmemektedir; çünkü insanlar yazı yazmayı öğrenirken, not alırken, yeni bir kalem test ederken belirli bir anlama sahip olmayan karalamalar yapmaktadır. Bu metinlerin Asemik yazı olarak değerlendirilebilmesi için estetik kaygular taşınması, görsel çekiciliğinin olması, derin duygulara kapı açması ve sanatçının niyeti gibi niteliklere sahip olmasını gerektirir. Bazı sanatçılar yazacağı metni en ince ayrıntısına kadar planlarken, bazıları da anlık duygu atmosferine uygun, spontan çalışmayı gerektirdiği için kesin bir üsluptan söz etmek mümkün değildir. Asemik yazıların üretim süreci ve tekniği tamamen o anda yapılan iş özelindedir ve sanatçıya göre çeşitlilik gösterir. Bu sebepten Asemik yazının alabileceği biçimler oldukça fazladır. Ruhunda olduğu düşünülen “aykırılık” ise tarihinde de çoğu zaman içinde barındırdığı ve eserin üretiminde bir kamçı görevi üstlenmiş olan sıradışılık, yenilikçilik, devrimcilik, düzen karşıtlığı, kalıp dışılık vb. sıfatlardan yola çıkılarak yorumlanmıştır. Ancak ana özelliği, belirli semantik yapıyı, sözdizimini, iletişimi ve geleneksel yöntemleri terk etmesiyle ortaya çıkması ve sözlü ifadeyle değil, estetik sezgi yoluyla anlam sunmasıdır. Kimi zaman soyut bir kaligrafi olarak veya yazıya benzeyen ama sözcüklerden kaçınan bir çizim olarak görünmekte veya sözcükleri varsa, genellikle okunaklılık bakımından zarara uğratılmış halleri kullanmaktadır. Asemik yazılı bir işi deneyimlemenin ana duygularından birisi de okunamaz ama yine de göze çekici geliyor olmasında yatmaktadır. Yani Asemik yazı kelime belirteçleri olmaksızın yazardan, sanatçıdan veya okuyucunun orijinal dilinden

bağımsız olarak tüm kelimeler, renkler ve hatta müzikle ilişki kurabilir; duyguların kelimelerle ifade edilemez olma durumunda ise bu boşluğu doldurmayı başarabilir. Asemik bir eserin verdiği sonuç yoruma dayandığı için tartışmalı olsa da, ifade edebildiği duygu yoğunluğu ve görsel çekiciliği, okuyucu-izleyici tarafından değerlendirilmektedir. Asemik yazı üslubu sayesinde akıma dahil olan her sanatçı, her eser özelinde tamamen eşsiz bir dil oluşturmakta, oluşan her eser ise izleyicisi için ayrı ve eşsiz anlamlar ifade edebilmektedir; bu yazı türü okunamamanın verdiği gizemden yararlanarak izleyiciyle arasında bağ kurarken, sanatçı tarafından kurulan düzen ile izleyiciye yol göstermektedir. Sonucunda ise Asemik yazının varlığı, izleyiciyi eseri okumaya teşvik etmektedir. Buradaki iletişim, kelimelerin bir araya gelerek oluşturduğu anlam üzerinden değil, yazının plastik dili ya da okunmazlığıyla oluşturulan düzen üzerinden kurulmaktadır.

Bu çalışmanın sonucunda, Asemik yazının geçmişle doğrudan bağlantı kurabilecek temellere dayandığı kanısına varılmaktadır. Ayrıca Asemik yazının geleneksel yazının bir gölgesi, izlenimi ve soyutlaması olduğu kanaatine varılabilir. Asemik yazıları çevreleyen bu kültür hareketi uluslararasıdır; çünkü Asemik eserler dil ve alfabe fark etmeksizin tüm dünyadan sanatçılarca yaratılmaktadır. Konuştuğu dilden bağımsız olarak herkesle konuşabilen, bir şeyler anlatabilen, farklı görüşleri ve tartışma konusunu sanatsal içerikli iletişim diline döndürebilme becerisine aracılık eden bu yazı türü, çağın gelişimi, sanatçıların farklılık arayışları, duygusal dönüşümler, sosyal-kültürel değişimler, globalleşme, erişim kolaylıkları gibi pek çok faktör sayesinde çeşitlilik kazanmış, zenginleşmiş ve ilgi duyan sanatçı kitlesinde de artışa yol açmıştır.

Asemik yazının açık anlamlı evrensel dilinin, gelecek süreçte daha da değerlendirilen, yaygın bir sanat anlayışı olacağı görüşüne varmak mümkündür.

KAYNAKLAR

- Acar, M.Ş. (2013). *Osmanlı'dan Bugüne Gözümüzden Kaçanlar*. İstanbul: Yem Yayın.
- Alparşlan, A. (1999). *Osmanlı Hat Sanatı Tarihi*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Alsobrook, L. (2017). *On Asemic Writing and Absence of Meaning*. *IAFOR Journal of Arts & Humanities*, 4(2), 5-13.
- Ambrose, G. ve Harris, P. (2012). *Tipografinin Temelleri*. (Çev: B.Bayrak). İstanbul: Literatür Yayınları.
- Antmen, A. (2008). *20. Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar*. İstanbul: Sel Yayıncılık
- Barthes, R. (2007). *Yazı Üzerine Çeşitlemeler, Metnin Hazası*. (2. baskı). (Çev: Ş.Demirkol). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Becer, E. (2007). *Modern Sanat ve Yeni Tipografi*. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Becer, E. (2015). *İletişim ve Grafik Tasarım*. (10. baskı). Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Cleminson, R., Graham-Flynn, F., Mckinnon, C., Austin, C., Charatan, G., Mansour, N., Lei, Q.L., Takenami, Y. (2006). *The Complete Guide To Calligraphy*. Canada: Firefly Books.
- Gaze, T. and Jacobson, M. (2013). *An Anthology of Asemic Handwriting*. Lahey: Uitgeverji.
- Güngör, A. (2016). *Yazıda Anlam Arayışına Direniş: Asemik Yazı*. *Mürekkepbalığı Dergisi*, 5-6, 18-22.
- Li, W. (2009). *Chinese Writing and Calligraphy*, University of Hawai'i Press.
- Little, S. (2008). *...İzmler, Sanatı Anlamak*. (2. baskı). (Çev: D.N.Özer). İstanbul: Yem Yayın.
- Meggs, P.B. ve Purvis, A.W. (2011). *Meggs' History of Graphic Design* (5. baskı). New Jersey: John Wiley & Sons.
- Sivas, H. (2016). *Eski Mezopotamya Tarihi ve Uygarlığı, Eski Mısır Tarihi ve Uygarlığı*. T. Sivas (Ed). *Uygarlık Tarihi* (5. baskı) içinde (s.38) (s.57-58). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Stanley, J.C. (2010). *To Read Images Not Words: Computer Aided Analysis of the Handwriting in the Codex Seraphinianus*. *Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi*. North Carolina: Graduate Faculty of North Carolina State University, Computer Science.

İnternet Kaynakları

- (http 1): <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/asemic> (Erişim tarihi: 16.03.2023)
- (http 2): <https://www.samwoolfe.com/2023/01/interview-tim-gaze-asemic-writing.html> (Erişim tarihi: 12.03.2023)
- (http 3): <https://tr.scribd.com/document/30488056/The-First-Asemic-Exhibit-in-Russia-2010> (Erişim tarihi: 26.02.2019)
- (http 4): <https://tr.scribd.com/document/30488056/The-First-Asemic-Exhibit-in-Russia-2010> (Erişim tarihi: 26.02.2019)
- (http 5): <https://nouveau testament.github.io/lemme/%E1%BC%84%CF%83%CE%B7%CE%BC%CE%BF%CF%82.html> (Erişim tarihi: 16.03.2023)
- (http 6): <https://www.comuseum.com/?s=huai+su> (Erişim tarihi: 27.04.2019).
- (http 7): <https://beinecke.library.yale.edu/collections/highlights/voynich-manuscript> (Erişim tarihi: 10.05.2022).
- (http 8): <https://lareviewofbooks.org/article/much-poetry-matter-matter/> (Erişim tarihi: 28.05.2022).
- (http 9): <https://crab.wordpress.com/2008/07/02/free-writing/> (Erişim tarihi: 28.05.2022).
- (http 10): <https://www.turkedebiyati.org/letrizm-harfçilik/>
- (http 11): https://www.turkedebiyati.org/edebiyat_akimlari/letrizm.html (Erişim tarihi: 12.04.2019)
- (http 12): <https://prints.in.com/product-category/gregpapagrigoriou-simek/>
- (http 13): https://www.flickr.com/photos/greg_papagrigoriou/17063923533/ (Erişim tarihi:13.12.2022).
- (http 14): https://www.instagram.com/p/Bsqa_k-nCNi/ (Erişim tarihi: 12.12.2022).
- (http 15): <https://tomkemp.com/about>
- (http 16): <https://www.instagram.com/p/BpHGcMXHQIc/> (Erişim tarihi: 11.05.2019).
- (http 17): <https://tomkemp.com/> (Erişim tarihi: 11.05.2019).

- (http 18): <http://lemonhound.com/2014/06/13/alex-porco-in-conversation-with-kerri-pullo-loopholes-to-avoid-dying/> (Erişim tarihi: 10.02.2018)
- (http 19): <https://asemicfront.wordpress.com/2017/06/05/kerri-pullo-unplugged-featuring-recent-minimalist-piecestucson-arizona-usa/> (Erişim tarihi: 10.02.2018)
- (http 20): <https://www.artforum.com/diary/id=60248> (Erişim tarihi: 10.02.2018)
- (http 21): <http://www.chambersfineart.com/artists/wang-dongling/biography1> (Erişim tarihi: 11.02.2018)
- (http 22): <http://www.chambersfineart.com/exhibitions/new-works?view=slider> (Erişim tarihi: 11.02.2018).
- (http 23): <http://asemics.com/index2.html> (Erişim tarihi: 11.02.2018)
- (http 24): <http://asemics.com/Asemic.Calligraphy.Sketch.Book.html> (Erişim tarihi: 11.02.2018).

Görsel Kaynaklar

- Görsel 1: Cleminson, R., Graham-Flynn, Fiona., Mckinnon, C., Austin, C., Charatan, G., Mansour, N., Lei, Q.L., Takenami, Y. (2006). *The Complete Guide To Calligraphy*. Canada: Firefly Books.
- Görsel 2,3: Jean, G. (2012). *Yazı İnsanlığın Belleği*. (7.bs.) (Çev: N.Başer). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Görsel 4: Faulman, C. (2001). *Yazı Kitabı: Tüm Yerkürenin, Tüm Zamanların Yazı Göstergeleri ve Alfabeleri*. (Çev: I.Arda). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Görsel 7: Edgü, F. (2000). *Turkish Calligraphic Art (Karalama/Meşk)*. İzmir: Ada Yayınları.
- Görsel 10: Stanley, J.C. (2010). *To Read Images Not Words: Computer Aided Analysis of the Handwriting in the Codex Seraphinianus*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. North Carolina: Graduate Faculty of North Carolina State University, Computer Science.